

Değerli Misafirler,

Bilindiği üzere, 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren paramızdan 6 sıfır atılarak, yeni para birimimiz olan “Yeni Türk Lirası”na geçilecektir.

Bu çerçevede, yeni para birimine geçişin gerekçeleri, faydaları, zamanlaması ve Ülkemiz için anlamı konusunda kısa bilgiler aktarmak istiyorum.

1970’li yıllarda başlayan ve zamanla kronik hale gelen yüksek enflasyon, banknot büyüklükleri ve parasal değerler üzerinde de olumsuz etkisini göstermiş, günümüzde bazı ekonomik değerlerin katrilyonlarla ifade edilir hale gelmesine neden olmuştur.

Yine yüksek enflasyonun doğal ve kaçınılmaz bir sonucu olarak, 1981 yılından bu yana, artan emisyon ihtiyacını karşılayabilmek için ortalama her 2 yılda 1 defa olmak üzere üst değerde toplam 11 yeni kupür dolaşıma çıkarılmıştır.

Bugün itibariyle dünyanın en büyük kupürlü banknotu olan 20.000.000 TL’lik banknot sadece Türkiye’de kullanılmaktadır.

Bu durum, elbette ki paramızın itibarını düşürmekle kalmamış, Türk Lirası’nın değişim ve kıymet saklama aracı olma gibi bazı parasal işlevlerini de olumsuz yönde etkilemiştir.

Bol sıfırlı rakamların yarattığı zorluklar bunlarla da sınırlı değildir. Paramıza ilave edilen her yeni sıfır; parasal değerlerin yazılmasında ve ifade edilmesinde, vezne işlemlerinde, muhasebe ve istatistik kayıtlarında, bilgi işlem programlarında, ödeme sistemlerinde ve günlük hayatta birçok alanda çeşitli sorunlarla karşılaşılmasına neden olmuştur.

Bu durumda, kısaca belirtmek gerekirse, paramızdan 6 sıfır atılması hem psikolojik, hem de teknik bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

Bu noktada, operasyonun zamanlaması konusunda bir değerlendirme yapılmasında fayda görmekteyim.

Bilindiği gibi, Türk lirasından altı sıfır atılmasına ilişkin “Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun” 31 Ocak 2004 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

YTL'ye geçiş tarihinin 1 Ocak 2005 olarak belirlenmesi tesadüfen kararlaştırılmış bir tarih değildir.

Para reformu gerçekleştiren ülke deneyimleri incelendiğinde, yeni para birimine geçişin, genellikle bir istikrar programıyla birlikte gündeme geldiği ve farklı enflasyon oranlarında sıfır atıldığı görülmektedir.

İstikrar programı başarıyla sonuçlanan bazı ülkelerde (örneğin İsrail'de) programa başlandıktan kısa bir süre sonra para reformunun gerçekleştirildiği, bazı ülkelerde ise (Polonya, Bolivya, ve Bulgaristan'da olduğu gibi) istikrar programının enflasyon üzerindeki olumlu etkileri ortaya çıktıktan sonra bu tür bir uygulamaya gidildiği gözlenmektedir.

İstikrar programlarının başarısızlığa uğradığı durumlarda ise bir süre sonra paradan yeniden sıfır atma ihtiyacının ortaya çıktığı, bir başka ifadeyle, mali önlemlerin gevşetilmesi ile sıfır atma operasyonunun bir süre sonra etkisini yitirdiği ve fonksiyonunu kaybettiği dikkat çekmektedir.

Ülkemizdeki çalışmalara baktığımızda ise, 1990'lı yılların başından itibaren günün koşullarına göre, 3 sıfır veya 5 sıfır atılmasını öngören projeler; yapısal ekonomik sorunların çözümlenememesi, enflasyonla mücadelenin muhtelif nedenlerle sürdürülememesi, gerek enflasyon oranının gerekse enflasyon bekleyişlerinin uygun düzeylere inmesinin sağlanamaması nedeniyle bugüne kadar gerçekleştirilememiştir.

Ancak, uygulanmakta olan son ekonomik istikrar programının enflasyon üzerindeki olumlu etkilerinin somut bir şekilde ortaya çıkması ve enflasyonda son yıllarda görülen hızlı düşüş trendi, para reformu için uygun bir ortam hazırlamıştır. 2002 yılında % 30 olan tüketici fiyat artış oranı, 2003 yılında % 18'e gerilemiştir. 2004 yılı hedefi olan % 12 TÜFE hedefine ulaşılması için ise bugün itibarı ile ciddi bir risk bulunmamaktadır. 2005 yılı ve sonrasında ise hedefimiz tek haneli rakamlarda kalıcı fiyat istikrarını sağlamaktır.

Bu çerçevede, hem ekonomik istikrarın sağlanmasına yönelik mücadele de alınan mesafenin hem de enflasyonun tek haneli rakamlara indirilmesi ve kalıcı fiyat istikrarının sağlanması yönündeki kararlılığın bir göstergesi olarak da, operasyonun 2005 yılında yapılmasına karar verilmiştir.

Değerli konuklar,

Konuşmamın bundan sonraki kısmında YTL'ye geçiş sürecinin operasyonel kısmı ile ilgili bazı bilgileri vermek istiyorum.

Yeni para biriminin ismi belirlenirken geleneksel olarak kullanılan, Cumhuriyet döneminin yegane para birimi olan ve uluslararası piyasalarda da ülkemiz ile özdeşleşmiş olan "Lira" ibaresi aynen muhafaza edilmiştir.

Diğer ülke uygulamalarında da çoğunlukla bu yöntemin kullanıldığı ve ulusal para birimlerinin başına "Yeni" ibaresinin getirildiği görülmektedir. Hiperenflasyon yaşayan ve parasından birçok kere sıfır atmak zorunda kalan ülkelerde ise yeni para birimlerine geçilirken para birimleri arasında karışıklığa neden olmamak için farklı isimlerin kullanıldığı görülmektedir. Ekonomik istikrarın devamlılığı ile birlikte uzun dönemde paramızdan sıfır atılması gerekmeyeceğinden, birçok ülkede uygulanan birinci yöntem seçilmiştir.

Operasyonun ileri bir tarihte yapılacak ikinci aşamasında ise Türk Lirası'nın başına konan "Yeni" ibaresi kaldırılarak, tekrar Türk Lirası'na geçiş yapılacaktır.

Banknot ve madeni para kupür kompozisyonu belirlenirken ülke deneyimleri incelenmiş ve birçok ülkede en fazla 6 veya 7 banknot kupürünün tercih edildiği; daha fazla sayıda kupür basıldığında, bazı kupürlerin kullanım dışı kaldığı görülmüştür.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda, halen dolaşımda bulunan banknot kupür kompozisyonuna üst değerde 2 yeni banknot kupürünün, 50 YTL ve 100 YTL'lik kupürlerin, ilave edilmesine; ayrıca 1 Yeni Türk Liralık banknotların 1 Yeni Liralık madeni paralar ile birlikte tedavül etmesine karar verilmiştir. YTL banknotların görüntüleri ve güvenlik özellikleri içinde bulunduğumuz Ekim ayı içinde, tanıtım kampanyasının ikinci aşamasında, açıklanacaktır. Ancak, YTL'ye geçişte banknotların daha kolay tanınması ve karışıklığa neden olmaması için aynı satın alma gücüne sahip kupürler hem TL hem de YTL için benzer renk ve tasarımda üretilmiştir.

Bilindiği gibi, Kanunda, yeni para birimine geçişin sorunsuz bir şekilde yapılabilmesi için de 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren TL ve YTL banknotların 1 yıl süreyle birlikte tedavül etmesi öngörülmüştür. Dolayısıyla, vatandaşlarımızın değişim için acele etmelerine gerek yoktur. Zira, bu süre boyunca alışverişlerinde her iki para birimini de kullanabilecekler ve dönüşüm, işlemlerin normal akışı içinde gerçekleşecektir.

Geçiş döneminde fiyatların yukarıya doğru yuvarlanması nedeniyle operasyonun enflasyon üzerinde kalıcı bir etki yaratması beklenmemektedir. 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren tüm etiket ve fiyat listelerinde mal ve hizmet fiyatlarının hem TL hem de YTL olarak gösterilmesi yasal zorunluluk olduğundan, bu uygulama ile vatandaşlarımız fiyatları kontrol edebilme imkanına sahip olabilecek ve dolayısıyla geçiş döneminde fiyatların yukarıya doğru yuvarlanmasından kaynaklanacak enflasyonist etki minimize edilebilecektir.

Ayrıca, sadece sıfır atmaya dayalı bu operasyonda yuvarlama etkisinin, yüksek enflasyon ortamında tedavülden kaldırılan kupürlerin ve madeni para kullanım alışkanlığının yitirilmesinin etkisiyle Ülkemizde zaten varolan yuvarlama etkisi yüzünden daha az hissedilebileceği, şu anda tedavülden olmayan ve 10.000 TL ile aynı satın alma gücüne sahip olacak 1 Yeni Kuruş'un tedavüle çıkması ile birlikte, varolan yuvarlama etkisinin daha da azalacağı düşünülmektedir.

Operasyonun enflasyonist etkisi ile ilgili olarak bahsedilmesi gereken bir diğer konu ise, perakendecilerin YTL'ye geçiş maliyetini tüketicilere yansıtma veya kurumsal yanılısamadan yararlanmak amacıyla fiyat yuvarlamalarına gitmelerinin süreklilik arz etmeyeceği, dolayısıyla enflasyon üzerinde etkili olmasının beklenmediğidir. Etiket ve fiyat listelerini şimdiden hazırlamış bazı sektörlerde, yüksek rekabet nedeniyle, fiyat indirimlerinin yapıldığı gözlenmekte olup, bu durumun 2005 yılında da devam etmesi beklenmektedir.

Bu operasyon sırasında, daha başka ekonomik sebeplerle ortaya çıkabilecek fiyat artışlarının bu operasyona mal edilmemesi ve bazı mal ve hizmet fiyatlarında ortaya çıkabilecek münferit artışların genel bir fiyat artışı olarak değerlendirilmemesi, operasyonun enflasyonist etkisini değerlendirirken dikkate alınması gereken önemli bir noktadır. Bir başka ifadeyle, fiyat artışları etkisinin doğru bir şekilde analiz edilebilmesi için bu artışlara sebep olabilecek tüm unsurların dikkate alınması gerekmektedir.

Diğer taraftan, paramızdan sıfır atılması; asıl olarak ekonominin temellerine ve istikrar programındaki gelişmelere, bütçe disiplinine, yapısal reform süreci ve enflasyondaki gelişmelere bağlı olarak bekleyişlere göre şekillenen faiz oranlarını etkilemeyecektir. Döviz kurlarına ilişkin olarak ise, paramızdan sıfır atılmasının parasal değerlerin yazılması ve ifade edilmesinin yaratacağı psikolojik etki dışında bir etkisi bulunmamaktadır.

Saygıdeğer misafirler,

Türk Lirasından sıfır atma operasyonu basit bir operasyon gibi görünmekle birlikte, özellikle muhasebe, ödeme sistemleri ve bilgi işlem programları bakımından kapsamlı ve detaylı çalışmaların yapılmasını gerektirmektedir. Geçişte yaşanabilecek sorunların en alt düzeyde tutulması için teknik hazırlıkların eksiksiz olarak tamamlanması şarttır. İlgili tüm kurum ve kuruluşların koordinasyon içinde çalışmasını gerektiren bu projenin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için Bankamızca gerekli tedbirler alınmakta ve ilgili tüm kurum ve kuruluşlar tarafından görev alanlarına giren konularda ihtiyaç duyulan hukuksal ve kurumsal düzenlemeler yapılmaktadır. Başta Kanunun düzenleme yetkisi verdiği kurum yetkilileri olmak üzere ilgili diğer kurum yetkililerinin de katılımıyla oluşturulan “YTL Üst İzleme Komitesi” hazırlık çalışmalarını yakından takip etmektedir.

Bu operasyonu son derece önemsiyor olmamızın bir nedeni de Yeni Türk Lirası'nın, uzun yıllardır hayalini kurduğumuz ve gerçekleşmesi için önemli adımlar atılmış olan ekonomik istikrarın kalıcı olması yönünde bir simge olma özelliği taşımasıdır. Gerçekten de bu operasyon, Ülke ekonomisine, bireysel ve toplumsal yaşama etkileri bakımından oldukça önemli ve ulusal nitelikli bir projedir.

Geçiş döneminde, Türk halkının Yeni Türk Lirası'na uyum sürecini kısaltmak ve yaşanabilecek sorunları en aza indirmek için, sürdürülen iletişim çalışmaları da büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, Eylül ayında birinci aşamasını başlattığımız ve 2005 yılının Mart ayına kadar sürdüreceğimiz Yeni Türk Lirası'nı tanıtmayı, kamuoyunu bilgilendirme ve bilinçlendirmeyi hedefleyen tanıtım kampanyası, büyük bir dikkatle planlanmış olup, toplumsal bilincin güven esasına dayalı olarak oluşturulması üzerine kurgulanmıştır. İletişim kampanyasının tüm ayaklarının bilgilendirici, değişimi destekleyen, açık ve şeffaf, yalın ve net, toplumun farklı kesimleri ile sinerji oluşturacak biçimde katılımcı ve paylaşımcı olmasına özen gösterilmiştir. Görsel ve işitsel tüm basın ve yayın araçlarından etkin bir şekilde faydalanılacak olan tanıtım kampanyasında, hedef kitlelere göre değişen iletişim stratejileri kullanılarak, her kesimdeki vatandaşlarımızda (okuma-yazma bilmeyenler, ilköğretim çağındaki çocuklar, görme özürlüler, yaşlılar dahil) YTL ile ilgili bilinirlik ve farkındalık oluşturulacaktır. Bu bağlamda, iletişim kampanyasının etkisini artırmak, toplumun çeşitli kesimlerine kampanyayı taşımak ve onların kampanyayı sahiplenmesini sağlamak üzere; kamu kurumları, iş ve çalışma dünyası ve sivil toplum kuruluşları ile etkin işbirlikleri öngörülmüştür.

Tanıtım kampanyasının birinci aşamasında, konuya ilişkin farkındalık yaratmaya yönelik olarak iki adet reklam filmi, radyo spotu, Yeni Türk Lirası konusundaki temel bilgileri içeren tanıtım kitapçığı, afiş, üzerinde kampanya logosunun yer aldığı etiket, bir yüzünde hesaplama kolaylıklarının yer aldığı cep takvimi kullanılacaktır.

Kampanyanın ikinci aşamasında, paranın tanıtımının yanı sıra, etiketlerde çift fiyat gösterimi uygulamasına yönelik bilinçlendirme çalışmaları öne çıkartılacaktır. Bu aşamada, yine konuya ilişkin reklam filmi, radyo spotu ile genel kamuoyuna yönelik, paranın fiziki görünümünün ve güvenlik özelliklerinin tanıtılacağı afişler ve broşürler basılacaktır. Ayrıca, çocuklara ve öğrencilere yönelik özel tanıtım broşürleri ile görme engelliler için özel baskılı tanıtım broşürleri hazırlanacaktır. Söz konusu tanıtım afiş ve broşürleri yabancı dillere de çevrilerek Ülkemizi ziyaret eden yabancı konuklarımızın ve yurtdışında konu ile ilgili birimlerin bilgilendirilmesi de ayrıca sağlanacaktır.

Kampanyanın üçüncü ve son aşaması ise, yeni yılın hemen öncesinde başlayacak ve Yeni Türk Lirası kullanım alışkanlığının yerleşmesine kadar devam edecektir. Bu aşamadaki öncelikli hedefimiz, yeni yılla birlikte Yeni Türk Lirası'na geçiş konusunda bir heyecan yaratmak, ayrıca, yeni banknot ve madeni paraların gündelik kullanımını kolaylaştırmaya yönelik bilinçlendirme çalışmalarına ağırlık vermek olacaktır.

Değerli konuklar,

Sonuç olarak belirtmek isterim ki; enflasyonun tek haneli seviyelere düşürülmesi yönünde devam etmekte olan mücadelemiz ile birlikte, sıfırların atılması, paramızın itibarına etkisi bakımından oldukça önemli bir adımdır. Bu operasyon ile halkımızın ulusal paramıza olan güveni yenilenecek ve bu güven, istikrar programının devamı için sosyo-ekonomik iklimi daha uygun hale getirecektir.